

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztői szállítás:

Külső-monostortúra 1. sz. 1. sz.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedése.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorért 1-szor 7 kr., 2-szor 6 kr., 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bérlegdíj.
Hirdetések felvételnek Bécsben Oppolich Alajosnál (Wollzeile 9. sz.)
Nyiteltéri cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.
Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelteik.

Megjelen a lap hetenkint háromszor, n. m.
kedden, csütörtökön és szombaton déln.
Előfizetési ár:
egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Uj előfizetés

„K. KÖZLÖNY”

két havi, azaz:

nov. decemberi folyamára 2 frt.

Az előfizetési pénzt kiadó Stein János-hoz (bel-középutca Stein könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodva van.

Pest, oct. 31. 1867.

A tegnapi gyűlésnél unalmasabb s elszomorítóbb gyűlésünk alig lehetett, kisszerű tárgy fölött észrevehető ellenséges hangulat a pártok közt, nagy zaj csaknem semmiért.

A mai ülés már sokkal érdekesebb s nagyobb horderejű volt. Tisza egészen s sok részben merő ellenzéki irányban, de emelkedett hangulattal beszélt. b. Eötvös beszéde pedig akármelyik európai parlamenti beszéd színvonalán állott.

A pártok keményen vívtak az ész és logika fegyverével, s midőn Tóth Vilmos Nyárinak, ki most a megyei omnipotencia előharcosa lett, fejére olvasá az 1848-diki hivatalos lapból saját országgyűlési beszédeit, melyek éppen azon megyei tulusapongásokat, melyeket mostan Nyári, yédelmébe vett, a legmenyőrgőbb szavakkal rótták meg, a ház valóban pártkülönbség nélkül homeri kacaj-ra fakadt.

A következtetlenség semmiben sem bocsulja meg úgy magát, mint a politikában, s arathatnak az ily politikuskok olykor fanatisált s orrán túl nem látó tömegeknél tapsokat és elragadtatást, de a józan közvélemény elítéli őket. A politikuskok következtetésnek kell lenni, hogy ha szintén „fractus illabatur orbis.”

Biztosak lehetünk a Deák-párt következtetése felett is, mely a pragmatica sanctio alapján a parlamentarizmus és miniszteri rendszer mellett küzdött; s midőn azt visszavítva, meg fogja védeni úgy a parlamentben a nemzet souverainitásának követelését és igényeit, mint a nemzetből kifolyó kormány tekintélyét és erejét a fektelenkedési és anarchikus irányzatok ellenében.

E részben már a párt tökéletesen egyetért és az ország többsége által hozott törvények tiszteletben tartását, mint megszeghetlen polgári kötelességet, mindenkitől megköveteli, s a nemzet önkormányzatának drága kincsét sárba tiportatni nem enged.

Az egyénél is szomorító állapot az önmagávali meghasonlás, a nemzettel, s főként ily idegen, ily heterogen elemek közé beékelte nemzetségnél mint a miénk, kellő erély nélkül vészthozó, sőt halálos kórallappottá is lehet.

De hazánk, mely ellentállani bátran tudott az absolutizmus rémeinek, bátran fog szembenézni a belső tulusapongásokkal is, s a törvény szent és sérthetetlen fegyvereivel minden apró áradásokat vissza fog a törvényesség rendes medrébe téríteni.

E részben meg lehetünk nyugodva, mert a többség öntudatosan halad az elfoglalt és kölcsönösen elfogadott ténre, s a birodalom két része közt oly egyetértés készült elő, mely kizárja a titkos kamarillák vészthozó működését, s a magyar kormány is mindinkább kifejteti azon szükséges erőt, mely külön állami életünk belcsőndjét és kibiztonságát kellőleg biztosítani képes leendő.

A kik az éppen most képviselői osztályainkban tárgyalás alatt álló quota, államadossági, s vámszerződési egyezményeket figyelemmel átolvástak, beláthatják azon lényeges fordulatot, mely európai nemzetközi viszonyainkban is a legujabb alkotmányfejlés és illetőleg nemzetközi kiegyezkedés alapján állott elé.

Mindezen munkálatokban Magyarország mint külön állam szerepel, mely a szintén külön államot alkotó örökös tartományokkal áll a közös dynastia által kölcsönös véd- és dacszövetségben.

Oszták marina, külön oszták követés-gek és consulatások a sarga-fekete lobogóval többé nem leendnek. A marina a consulatások lobogója, az oszták tricolor és a magyar tricolor. Ez lesz felhozva a követési palotákban Európa szerte; ez lesz hajóink jelvénye a nemzetközi kereskedelem és tengeri hadászat terén, s midőn a kiegyezkedés műve köztünk s Ausztria közt végre lesz hajtva, egész Európa előtt nyílt ünnepelességekkel lesz ezen újdun alakított politikai viszony, ezen európai közjoggal bíró dualizmus manifestálva.

Remélünk tehát, hogy a siker nem sokára koszorúzni fogja az ország többségének s kormányának legitim törekvéseit s azon alkotmányos állapot, mely Franciaország fővárosában is dynastiákat a nép nyilvános rokonszenvére részeltette, s mely reclam gyánant szolgált a francia alkotmányos szabadság visszakövetelésére; megszilárdítja európai nemzetközi viszonyainkban is azon tekintélyt, mely ekkora államot, mint Magyarország, hasonló erős szövetséggel támogatva, az európai nemzetcsaládokban joggal megillet.

Mig benn apró érvadatok s viselkedés remonstrációk, melyek minden demokrat alapokra fektetett államban egyelőre, kivált mig a kello politikai érettség a végső rétegeket is áthatja — jelentkezni szokott; mig e belső viharoskák s részben handabandák izgatják a felületet kedélyeket, a magas politika iránya azon biztos delejtűt tartja szem előtt, mely által haladásunkban az európai viharokat kikerülhetjük, s azon árbocokat és viortlákat erősíti meg legelőbb, mely alkotmányunk kibiztonságát megszerezhetik.

És szükség van az erélyre s egyetértésre, s szükség még több politikai higgadságra, mint a mennyi itt s ott mutatkozik. Avagy elkerülhetik-e figyelmünket azon lázító proclamatiók, melyek szomszéd nyugtalan népekét erde a magára legszentebb s legméltányosb törekvéseit oly fekete színnel kívánják festeni, lázas állapotba öhajtván hozni a közöttekkel élő nem-magyar nemzetségeket.

Óriás rokonszenvek között a gnomok ellenszenve kevés aggodalmakat kelthet ugyan bennünk, de gyakran a gnomok apró körmeivel szintén rejtőző óriások kezdik kikapartatni saját számukra a gesztenyét; — így a magyar nemzet feladata politikai józanságának, békés és legitim érzelmének, s a midőn kell az európai mérlegben is súlyt vető fegyveres erejének tekintélyével biztosítani saját részére a nagy nemzetségek rokonszenvét, melyet ők csak saját érdekekhez s az illető nemzet életrevalóságához s erejéhez képpent adnak meg.

E tekintélyre nem belső cizvakodások s utca-demonstrációk útján, hanem a politikai solidaritás s a nemzeti erély s higgadság imponálás által juthatunk.

Ott van előttünk Románia. Évek előtt még Nyugat-Európa sok súlyt fektetett reá, s miután gyakori lázongásával s kormányváltozásaival csak azt bizonyította, hogy sem kormányozni, sem kormányoztatni nem tud, a civilisált világ mindinkább kezd kevésbé gondolni reá, s maholnap végképp otthagynja provinciális állásának iszapjában.

A magyarnak be kell bizonyítania a világ előtt, hogy, mint alkotmányban fejlett nemzet kormányozni és kormányoztatni, s törvényt alkotni és törvényt tisztelni s tiszteletben tartani tud, és a magyar nemzet élni fog az európai nemzetcsaládban és a mondat bebizonyul, hogy: „a magyar volt és lesz.”

Dózsa D.

Pest, nov. 2. 1867.

(D.) A mai ülés a jobb-közép kormányzati elveire nézve nem volt gyümölcsesteb, mint a tegnapié, habár ma pártunknak nem vezér-szónokai állottak a sikra, de föladdt alapos indokalk megezáfolatlanul maradtak.

Fel fog tűnni azok előtt, kik figyelemmel kísérendik a mai beszédeket, a fiatal gróf Ráday László beszéde. Ugy látszik, ő, mint jegyző, már ex officio is tudván azt, hogy ő Besze János után fog beszélni, s tudván azt is, hogy Besze rendszert humorizálni szokott, előre elkészült beszédre,

s ma elmondá, ráfogva Beszere, hogy ő Schakspereet sokszor olvashatta, mert szereti a humort, holott Besze éppen ma, szokása ellen, legkevésbé humoros, sőt szerfölött komoly volt, s komolyan beszélt. Így Ráday, midőn arra készült, hogy a propos látszások beszélni, észrevehetőleg nem a propos beszélt, így az előre megirt beszédek helyes dolog kibogni a helyzettől ellenkező tételeket.

A baloldali szónokok leginkább Nyáry következtetlenségét akarák kimenteni ma, a mit tegnapelőtt Tóth Vilmos fejére olvasott. Igaz, hogy sapi-entis est consilium mutare in melius, hanem vannak oly eszmék, melyeket változtatni következtetlenség, s így azok közé tartozik az, hogy a megyei hatáskört alkalmazni kell a miniszteri felelősséghez mint fűszeméhez, mert a felelős miniszteri rendszer korunk legfontosabb vívmánya, a mit semmiért feláldozni vagy kockáztatni nem szabad, s ha a megyék tulusapongását Nyáry 1848-ban elítélte, nem menthetné most következtetlenség, midőn ugyanazon kérdés forog fenn ma is, a miniszterialis kormányzat lehetősége.

A „Pesti Hírnök” szerkesztője, ki a municipiumok mellett a miniszterialis rendszer hátrányára annyi obscurans cikket irt a múlt években, alig remélhetette megérhetni azt, hogy éppen Nyáryék s a szélső-bal kerekedjenek oly közel az ő álláspontjához, s a megye omnipotenciájért készek legyenek a miniszteri felelősség általi kormányzást lehetlenné tenni.

Azonban a status quaestionisban a jobboldal álláspontjáról a máskülönb, a baloldalhoz szító Perczel szolgáltatott ma teljes elégtételt; midőn elég élénken kimagyarázta, hogy azon mozgalom, azon agitationalis propaganda, mely Eger város politikájában tüzet vetett, a nemzetet forradalmi irányra vezetné, s hogy ha a többi megye is ily irányban indulna meg, a haza menthetetlenül sodortatnék a provisorium örvényébe, s a fegyveres övédelem kényszerítésére, a mire pedig most semmi szükség sincs, mert nemzetünk nagy európai feladatok várnak, a dynastia érdeke érdektünkkel találkozik, a pragmatica sanctio nem csak régi törvényeink, de új politikai alakulásunknak is biztos kulcsa, s nekünk nem agitációkra, nem a kormányzás lehetlenné tételére, hanem egyetértésre s hazafias, vállvetett munkásságra és erőfőjtésre van szükségünk.

Senki a bal és szélső-bal mostani fellépését élénkebben el nem ítélté, mint éppen Perczel, habár ő a kérdésben Tisza Kálmán indoklását nagyobbreszt pártolta, de ő nem merev procuratori szempontokból vonta ki a következtetést, hanem a publicistaként, az államférfiúi szempont színvonalára állva fogta fel a kérdés horderejét, s így a miniszteriumnak Egerváros és Hevesmegye irányában eljárását meg nem támadhatá, sőt annak időszertiséget elismerte.

Valóban a leghelyesb lett volna ezen kérdésel aképp járnunk, a mint Perczel indítványozá, és a napirendre térni át, de ezt a Deák-párt a vita mostani stadiumában el nem fogadhatá, mert e kérdést a bal és szélső-bal éppen azért állítá most úgy élére, a miért egykor a honvédek országos segélyezésének kérdését, mert feltette, hogy az országgyűlés többsége megvédi a miniszteriumot, s így a provisorium veszélye be nem fog következni: de egyszersmind hitte, hogy a municipalis élet mellett buzgólkodó vidéki értelmiség előtt ezen kérdés által a jobboldalon új sebet ejt.

Ezért a Deák-párt fölvette a keztyűt, szembe néz bátran a közvélemény bírálatával, elmondotta s elmondja szónokait, s nincs semmi kétség, hogy minden józan ember igazat fog adni a felelős miniszteri rendszer azon szabadelvű védelmének, mely a municipiumoktól azt követeli, hogy a miniszterialis kormányzást lehetlenné ne tegye, s hazánkat vérszebe ne ránts a dicasterialis rendszerbe, a kan-czellárok, tárnokmesterek s gubernátorok, és a tehetetlen gravaminalis országgyűlések túlhaladott korszakába.

Perczel beszéde élénken emeli ki azon agitatók veszélyeit, melybe egypár megye magát bele-sodortatni engedé, kiemelik ezt természetesen a jobboldal szónokai is, de Perczel beszéde azért nyer nyomatékoságában, mert ő mindig hőse volt a municipalis életnek, e mellett hőse s nagy neve volt nemcsak az 1848. fegyveres övédelemnek, de az 1849-iki forradalomnak is, száműzött bujdósó, s most jobb reményekkel visszatért forradalmi tábornok emelt szót az alkotmányos kormány hatalmának tisztelete, s a békés egyetértés mellett.

Perczel Mór, a ki a Deák-pártnak nem tagja, ki mindig inkább szélső, sőt radical volt, s most is inkább a baloldalhoz tartozik; ő itéli el azon agitatót, mely a dynastia jogának nyílt sértésével kezdődött, s mely ha a magyar nemzeti higgadsága folytán nagyobb extensiojában meg nem gátolható volna, talán néhány nap múlva megint ott állanánk, a honnan akkora küzdelemmel s oly nehezen vergődhetünk ki az ostromállapotnak, haditörvényszékeknek s katona uralom alatt.

A tömeg és fiatalság mindig hajt a szélsőségekre, s tűzik táplálékot talál, ha azt magok a parlamenti csaták és municipalis agitációk élesztik.

Könnnyű is a szenvedélyeket felzaklatni, s könnnyű egy építményt, melyen még új a vakolás és mész, lerombolni, hanem gondolni kell arra is, hogy újat építeni nem mindennek adatott, s valaki igen nagy hős lehet egy fáklászenénél, macskamuzsikánál vagy követyasztásnál, de azért nem könnnyen lesz alkalma a diplomaticus alkudozásokat népek és népek, s nemzet és dynastia közt átvinni; annyival kevésbé akkor, ha egy új anarchiával a visszaállított bizalmat könnnyelmten eljásták.

Erély kell tehát kormányunkban, hogy az kormányozni, s erély nemzetünkben, hogy az helyesen kormányoztatni képes legyen.

Mi reméljük, hogy ez erély a kormányban, s az alkotmányos érettség nemzetünkben nem fog hiányozni.

Szerény észrevételek

az „Unio” 38 és 39-dik számában megjelent s a „kolozsvári kir. jogakademia ifjuságához intézett cikkek felett.

Az „Unio” fenn nevezett számaiban cikkek jelentek meg akademiánk ifjuságához intézve. Kellemes jelenség oly időben, melynek mostohasága alatt nyög, akarom mondani, hallgat az ifjuság szelleme. Jártuk vagy nem jártuk az előadási termeket, letettük a vizsgát vagy megbuktunk: ennyi volt akademiánk életünk eddig. Tehát valakára tünik az apathia, oszlik a kőd, melyen csak gyéren csillogott át a tevékenység napja s egy jobb kor derengését vehetnők ki a távolból. Mint ilyenek elő-hírnökét s harcosát üdvözlöm a fenn említett cikkek szerzőjét. Töretlen uton indulni nehéz ugyan, de szép, kivált ha a célt megközelíthetjük. A győzelem, melyet arattunk, nincs a fegyver neméhez kötve, melylyel vívtuk; hogy azonban az armstrong agyu jobb fegyver a faltörő kősnál, azt felesleges említenem is.

Felfogásom szerint az „Unio”-i cikkek írója tuluságos pathossal, majdnem beteges exaltatioval kezdett oly eszmét fejtegetni, melynek tisztán realis tendentiaja van. Miért ez? „Il n’y est qu’un pas de sublim au ridicule.” Miért e lépést, melytől a siker vagy bukás függ, ily va banque-szerűleg tenni meg? Kálmár időkét értünk uralom s pár gyakorlati hasznú érvvel többre mehetni a szóvirágoknál. És e mellett nem lesz az eszme neveltségessé. Bukni, emberi. Mi elbukott, az fel is emelkedhetik, de a mi megsemmisül, arról nincs is többé szó. Vagy egy neveltségessé vált komoly eszméről nem mondhatjuk-e el, hogy az megsemmisült?

Gáncsolni könnnyű — fogja ön válaszolni — kezdeményezni nehéz. Ne vegye ön szerény észrevételemet gáncsának. En az eszmét, melyet ön megpendített, teljes erőmből osztom s éppen, mert féltem gyenge életét, valék bátor módosításommal előállani. Igaz, hogy ifjak vagyunk, s hozzánk illő a lelkesültni tudás; hiszen mi lenne belőlünk, ha ily ifjan Formithel Prudent-ök akarnánk lenni? De a lelkesültség szemeibe nem illők a részvétlenség okozta könnnyek. Az eszmét vagy dolgot, mely tárgya lelkesültségünknek, realis színben állítani elő: ez az, mi korszerű, ez az, mi el nem bukhatik. Mert, uram — sértési szándék nélkül legyen mondva és átérve — nem téves-e az, ha szájalmat gerjesztve elhagyatottságunk iránt, alamizsnából akar-nánk templomot emelni egy reformáló eszmének akkor: midőn azt a jobb meggyőződés kimerítette, tetlen kincstárából tehetnők?

Ennyi annak összege — mit az ügy szentsége tekintetéből és nem holmi polemizálhatnamsági viszetegből — elmondani akartam. Ha a kimondott igények megtestesüléséről leendő szó, számitsan ön nem csak rém, de — ugy hiszem — a kolozsvári kir. jogakademia ifjuságának egész józanabb részére.

Egy más jogász.

Kossuth Lajos 3-dik levele *)

a „Pesti Napló“ szerkesztőjéhez.

Turin, oct. 13. 1867.

A közügyei egyezmény legveszélyesebb momentumában fekszik: hogy Magyarország egy részét erő bocsátott a birodalmi kormány rendelkezésére, s az erővel, ingert adott azon politikát követni, melynek célja: „a nagy és régi történelmi állást visszaszerzés“; másrészt meg ezen politikának a magyar érdekek szempontjából fekézésére csak annyi tehetséget sem tartott fel magának a magyar országgyűlés, a mennyivel még a hajdani karok és rendek is bírtak.

Ime, még be sínes fejezve gyakorlati részleteiben a közügyei egyezkedés, s már is oly ingert adott a „rég történelmi állás visszaszerzése“ után sovargó politikának, hogy egész Európa véleménye szerint háboru veszélye lebeg fölöttünk, és pedig oly célok végett, melyek hazánk érdekeivel merőben ellenkeznek; — háboru, mely Austria részéről teljességgel nem volna lehetséges, ha a magyar országgyűlés az 1861-ki alapot fel nem adja.

Két kérdés van jelenleg szűnyegen, mely európai háborut idézhet elő, a német és a keleti.

Megmondottam előbbi levelemben, miként állanak érdekeink a német kérdésre nézve. Hasonlót kell tennem a keleti kérdésre nézve.

Constatirozzuk a tényállást.

A török birodalom eredete a történelem legbámulatosb csodái közé sorozható. Mindössze 400 sátorból (családból) állott a török ősér, melylyel Orchán Emir atyja Orthogrul a XIII. század végével a Sangar partján megtelepedett. E 400 sátor volt a török nemzet bölcsője, mely kevesebb mint száz év alatt majd az egész mostani török birodalmat, 150 év alatt Konstantinápolyt is meghódította, s Európát megretgettető hatalommá vált. De az idők megváltoztak.

A török nemzetnek többé nem ereje, hanem gyöngesége veszélyes Európának, mely azt mestersegesen támogatja, nehogy helyébe az orosz lépjen, s helyébe lépve törvényt szabjon Európának és Ázsiának.

Az orosz terjeszkedési vágyai ellen megvédeheti a török birodalmat Európa, ha egyetért; de a belső széthomlástól — nincs földi hatalom, mely megvédehesse; sőt a történelem kérelhetetlen logikája hangosan inti Európát, hogy ha a felbomlás processusát akadályozni akarja, nem a törököt mentse meg, hanem az orosz hegemóniának csinálna utat le egészen a Bosphorusig s az adriai tengerig.

A török birodalom napjai számlálva vannak. En oltalmat találtam nála, midőn az osztrák és orosz fejemet követelték. És közöttük éltém és megtanultam becsülni a sok nemes vonást nemzeti jellemében. Hála és becsülés meleg részvétre ösztönöz sorsa iránt; — de szemben napjai megszámlálhatóságának félreismerhetlen jelenségeivel, mint magyaroknak, mint hazafinak, mint a civilizáció barátjának csak azt lehet óhajtanom, hogy ha már halálra ítélte a török birodalmat Európában a történelem, legyen halála az, mivé Isten rendelte a halált a természetben; — legyen új életnek, a szabadság életének kezdete, ott ama sokat szenvedett földön; s ne legyen halála átokforrásává az európai szabadságnak, az enyészett forrásává saját hazámnak.

Nekünk a keleti kérdésben érdekünk az, hogy az orosz ne terjeszkedjék dél felé sem birtokfoglalással, sem befolyásban. Nekünk érdekünk az, hogy

*) Mintán lapunkban Kossuth előbbi levelei is közöltettek, kiadtuk ezt is. Ne mondja senki, hogy olvasóinkat féltékenyen elzárjuk az abban elmondott eszméktől, ha mindjárt azok nem is ösbangzók azon párt felfogásával, melyhez a legbensőbb meggyőződéssel és hazafui nyugodt lelkiismerettel csatlakozunk. A nagy önszámtűzött történelmi neve iránt sokkal nagyobb kegyelettel viseltetünk, hogysem heves csáfolatok terére kívánnánk lépni. Eddig se tettük, s mi nyugodtak vagyunk aziránt, hogy tekintélyes számu olvasóink tiszteltetelmű komoly körében ez újabb levél épp úgy nem fogja megritkítani elvárataink sorait, a mint nem ritkította még azt a más kettő. Csak annyit jegyzünk meg, hogy ezen fényes dialecticával irt elmélkedésnek se alapeszméjét, se irányát nem pártolhatjuk, mert az nyilván nagy tévedés, ha állítatjuk, hogy Ausztria a magyarral kiegyezkedés alapján nyert erejével németországi (!) s tán olaszországi (!) régi állását visszavinni készül, hogy éppen a békés kiegyenlítés vezet háboruba, s hogy egy orosz támadásnak kevesebb sikerrel állhatunk ellent szövetségben Ausztriával, mint ha szakítunk vele s Bécsét, ugyiszlva, kényszerítjük, hogy királyságunk területén a többi nemzetiségekkel fogjon kezét, s alkosson minket sanyargató, pusztító államrendszert, a minőt Schmerling alatt élvezünk. Oly állítások ezek, a melyek szemben a tények s élő viszonyokkal nem szolgálhatnak biztos alapul a fennebbi érvelésre, s ha az alap nem áll, a gondolkodó olvasó tudni fogja, hogy mennyire lehet elfogadni a többi. Részünkről rendületlenül az országgyűlési többség politikája mellett állunk, mert — szent hitünk — hogy az és nem annak ellenkezője vezet békére, hadakozásra, erőszakra, emelkedésre, hazánk boldogságára!

Szerk.

ne az orosz örököljön a török után, hanem örököljön a népszabadság.

S a politika, melyet ezen érdek parancsol? Azon lenni, hogy az orosz isolálva találja magát szemben Európával. Ez utját vágja terjeszkedési vágyainak.

És azon lenni, hogy a keleti népek bennünk szabadsági törekvéseik barátját lássák. Ez ellensúlyozni fogja az orosz befolyást. Mert irtoztos tévelygés azt hinni, hogy a keleti szláv népek az orosz uralmára vágnak, vagy hogy mert szlávok, tehát pánszlávok, azaz: hogy nemzeti egyéniségük-ről lemondva, orosz hegemonia alatt egybe akarnak a szláv népfajokat olvasztani.

Ez teljességgel nem áll. Az ébredő fiatalság egész meglevél ragaszkodnak ök saját nemzeti egyéniségük fenntartásához. Szerbek, bolgárok, bosnyákok stb. akarnak ök lenni, nem oroszok; szabad nemzetek vágnak lenni, nem orosz szolgák.

De az is tény és természetes is, hogy ha oly politikát látnak maguk iránt Európa részéről, s különösen a szomszéd Magyarország felől Austria részéről követetnek, mely öket akadályozza, hogy saját nemzeti egyéniséggel bíró független szabad nemzetekké lehessenek; hát természetesen engednek az orosz kecségetéseknek, s az orosz karjaiba vetik magukat.

A nemzeti egyéniségből kivetkeztetés fájdalom volt szülő anyja a panslaviszmus eszméjének. Czartoriszky herceg volt az, a ki I. Sándor császárnak a panslaviszmus eszméjét suggerálta. — Irásban bírom e tényt gr. Zamojszkytól, az öreg herceg legmeghittbb barátjától. Czartoriszky orosz (gondolom közoktatási) miniszter volt s látván, hogy a bécsi congressuson Lengyelország helyreállítása megbukott, ő volt az, a ki fájdalomában azt mondta Sándor császárnak: „ha már szabad lengyelek nem lehetünk, tegye Ön Sire! orosz párt fogás alatt a szláv népfajokat a világ legnagyobb hatalmává!“ És Sándor császár — mint Zamojszky mondja — ifjú hévvel ragadta meg az eszmét, mely nem a szabadságnak eszméje. De a lengyel faj, Istennek hála! nem ment bele a kétségbeesés által sugallott nemzeti öngyilkolás gondolatába. Irják, mint az erdőt, mert nem ment bele. De fel fog támadni és élni fog, mert nem ment bele. Nemzetek csak öngyilkolással halhatnak meg. Vigyázzon Európa, vigyázzon különösen Ausztria, és vigyázzon mindenkifelett a magát Austria horgára akasztott Magyarországot, hogy mit cselekszik. A délkeleti szláv nemzetekből megannyi lengyelt lehet csinálni az orosz ellen, a szabadság és nemzeti függetlenség által; de lehet megannyi orosz is csinálni a szabadságvágy repressioja, vagy az uracszerű spekulatioja által.

Pedig miként áll a dolog? — A mióta Ausztriát veszteségek érték, mindig s most legújában is a kelet felé halljuk őt compensatio végett utaltatni, és soha sem hallottunk egy világos szót, még kevésbbé látnunk egy politikai tényt, mely ezt megegyeztetné a keleti népeket megnyugtathatná volna. Még a magyar miniszterelnök is csak annyit mondott egyszer Stratimirovics interpellatiojára, hogy: „Ö felségének sem mint magyar királynak, sem mint ausztriai császárnak nincsen érdekében a keleti keresztény népek békés fejlődését akadályozni.“ — „Békés fejlődését!“ — minő kedves naivság! Látszik, hogy gr. Andrássy nem ujonez diplomata. Minő szépen megtanulta a mesterséget, nagy szavakkal semmit mondani.

A magyar érdekek ennél többet kívánnak. Minthogy már Bécsben csinálják Magyarországot számára a politikát, a magyar érdekek azt kívánják, hogy a bécsi udvar határozottan utasítson el magától minden compensationalis gondolatot. Elég nekünk a nemzetiségi kérdésből a mennyi van. „Nem instálunk többet belőle“ mint Erdélyben mondják. Ha mindazon keleti tartományok, melyeknek címei Magyarország czimere körül figurálnak, tányéron hoznak is felénk a meghódolást, sz. István koronája iránt (mit tenni bizonyosan nem fognak), még akkor is azt kellene mondanunk: „köszönjük, nem kell; legyenek szabadok és függetlenek, s ha azzá lettek, lépünk kölcsönös biztonság végett védszövetségre; de legyenek szabadok s függetlenek.“

Hazánkban, ha magát veszélybe sodorni nem akarja, oly politikát kell követni, mely az állami függetlenségre törekvő szomszéd keleti népeket tökéletesen megnyugtassa, hogy erről az oldalról öket sem osztrák compensationalis spekulatio, sem a statu quo feltartása végteli fegyveres avatkozás nem fenyegeti.

Ezt nekünk nemcsak a külbiztonság tekintete parancsolja, hanem belviszonyaink is javasolják. Mert csak ezáltal biztosíthatjuk háboru esetére is a szives egyetértést azon polgártársaink részéről, kik a keleti népekkel fajrokonságban állanak. Csak így lehetünk biztosak, hogy külinvasio esetében az ellenség hazánk belsejében nem talál támogató elemekre.

Már pedig tény, hogy a bécsi kormány compensationalis, illetőleg interventionalis szándokai felől hit általánosan el van a keleten terjedve; ez az, a mi az orosz agitacionak leghatalmasabb emeltyűt kölcsönöz. Tény, hogy a közönségi egyezkedés gyanakodókká tette irányunkban a keleti népeket, mert azt (és nem ok nélkül) olyannak nézik, hogy

általá Magyarország magát, mint engedelmes eszközt, a bécsi politika karjaiba vetette. És kétség-telen tény, hogy az osztrák supremacia gondolatától a keleti népek jobban irtoznak, mint akármilyen másra a világon. Bár szétnézne a magyar államférfiak előtt a szomszédban, s tanulmányoznák az életet; látni fognák, hogy ezen irtozást a dübög emelkedik a gondolat felett, hogy a büles compensationalis öket amolyan majorságnak, vagy baromcsordának tekintik, mit csak úgy oda lehet assignálni Ausztriának.

Ilyen a helyzet a keleti kérdésre nézve. Lásuk már most a német és keleti kérdés közötti kapcsolatot.

Az osztrák fejedelmi ház századokon át bírta a német császári koronát. Nehezen sziveli, hogy Németországból kiszorítottat; és első minisztere a „nagy és régi történelmi állás visszaszerzését“ csillogtatja a Landtagok előtt. Lehet, attól is tartanak Bécsben, hogy Németország egysége oly vonzerőt gyakorolhat a birodalom német tartományaira, mint Olaszország gyakorolt Velenczére.

Mind ez, családi érzelmek alapján lélektanilag megfogható lehet, de nem ok arra, hogy Magyarország magát halálos veszélybe döntse.

A mondott okoknál fogva senki sem kételkedik Európában, hogy a bécsi udvarnál megvan a vágy legalább is megakasztani Németország unificatioját a Majnál azon reményben, hogy ha már egy akarták a végzetek, hogy a Majnál felül a porosz legyen Németország fejévé, a Majnál alul majd Austria lehet. — Isten őrizze hazánkat az osztrák remény teljesedésétől.

De „egyedül“ Austria nem merne harcot provokálni. Visszaszerzés helyett oda vesztetne mind a mi még van. Mind!

Hanem a francia nemzeti rendkívülieg ingerült a porosz hatalmi növekedése, s Németország egységi törekvése miatt; s a tuillériák felett a „feketepontok“ mind inkább sötétednek. De Napoleon császár ovatos ember. Tudja, hogy Németország „kemény falat.“ Egy szerencsétlen háboru alkalmat adhatna I. Napoleon waterlooi szavát ismételni: „A esata vesztve van — és vele a birodalom.“ — Tehát szövetségesek után lát.

A szövetség oly gytlmös, mely az érdektalálkozás fáján terem. Az érdektalálkozás megvan Bécsben; s a közönségi alku adott hozzá tehetséget is. Meg is van győződve egész Európa, hogy ha még nem köttetett is formszerű szövetség Salzburgban (talán majd köttetik Párisban), de egy közös politikának elemei kombináltak. Hozzá járul ehez, hogy Franciaország irtoztatosan fegyverkezik — pedig őt senki sem fenyegeti támadással. — Nem is volna tanácsos. — S hogy a háboru előjeleiből semmi se hiányozzék, Austria, kinek a se regleszállítási gazdálkodásra oly szüksége volna, mint élő embernek a levegőre, három korsztály helyett hét korsztály ujonez besorozására sürget engedelmet a Reichsrathtól.

Egész Európa háborut érez. Csak a deak-párt által vezetett Magyarországot legyen az, mely keleties resignatióval megnyugszik Allah oltalmában, s a próféták böleségében? Éppen Magyarország, melyet e háboru enyészettel fenyeget?

Ha a porosz csak valószínűnek tartja is (pedig lehetetlen többnek nem tartania), hogy Németország unificatioját szövetséges támadás fenyegeti, szűkséggépp ő is szövetségről gondoskodik. Francia-osztrák szövetség az egyik oldalon; porosz-orosz szövetség a másik oldalon. És jegyezzük meg jól, Németország unificatiojának fenyegetése az egyetlen lehető eset, mely porosz-orosz szövetséget idézhet elő.

De Sándor császár bizonyosan nem éri be egy bökkel a porosztól, mint Miklos császár beerte az osztráktól 1849 ben. Szövetsége béreül szabad kezű köntd ki magának a keleten. És így fog Poroszországhoz szólni: csak te foglald el a francziát nyugaton, hogy őt utamban ne találjam, ha a keleti keresztény népeket neki buszítom a töröknek, az osztráktól ne tarts, azzal majd elbánok én, s fejeire is gyujtom saját házat három oldalról: és — finis Austriae!

Igen, de egyszersmind finis Hungariae is; minthogy ez összeforrasztotta magát Ausztriával, melyet még a „P. Napló“ is „összement“-nek, s eskimónak nevez.

Hogy ily körülmények közt hazánk lesz a háboru fő színhelye, az világos; és világos az is, hogy nekünk a francia szövetség semmit sem használ, mert annak elég dolga lesz a kültámadás által egy testté léleké forrasztott Németországgal a Rajnával — csak bírja!

Ily körülmények közt készült nyakunkra hozni az orosz invasiót a „birodalmi egység“ s nagyhatalmi állás politikája, mely az önk közönségi munkájának vesztérhes gyümölcse.

Isoláltan kellett volna tartani az orosz; és ha Magyarország az 1861-ki alapot el nem hagyja, isoláltan is maradt volna, mert a bécsi udvar nem léphetett volna a „nagy és régi történelmi állás visszaszerzésének“ provocans terére; nem, ha alkotmányos helyreállítását megtagadja, mert ekkor „cadaver“ maradt és szépen el is temettették volna hazánk kára nélkül (au contraire); és ismét nem, ha jogainknak a 48-ki törvények helyreállítá-

sával igazságot szolgáltat; mert akkor Magyarország nem süllyedt volna a „visszaszerzési“ nagyra-vágyás eszközüvé. E helyett önk oly politikára adtak ingert a bécsi udvarnak, mely az isoláltan tartani kellett oroszok szövetségeket teremt, el-lemeit paralyzálja, s nagyra-vágyásának sima utat készít.

Aztán ne fogja el az ember kebelét a legkevesebb hazafi bü — ez öngyilkos rövidlátás felett.

Hanem önkét „Lengyelország“ helyreállításával kecségetik s mert én figyelmeztetem a nemzetet: ne higgyen ez ámitásnak; előtöppan a „P. Napló“-ban egy lunaticus és elkialtja magát, hogy én martalékul dobom Lengyelországot az oroszok.

Igazán lunaticus okoskodás. Azt tudom, hogy ha a francia őszintén megnyugodnék Németország unificatiojában, de feltételül szabná, hogy Németország kezét fogjon vele Lengyelország helyreállítására, az bizonyosan helyre lenne állítva; de a ki azt hiszi, hogy Porosz- és Németországnak orosz szövetségre kényszerítése olyan út, melyen Lengyelország helyreállításához el lehet jutni; annak a szó legszorosabb értelmében orvosra van szüksége. — Az ellenben bizonyos, hogy a mikorra Lengyelországnak ily uton teljes lehetetlen helyreállítására csak kísérlet is tétetnék, Magyarország már a Krisztus palástjának sorsára jutandott a kérdésben forgó háboru által.

Fonolják meg önk e körülményekkel kapcsolatban egy hazánk, mint a birodalom zált helyzetét; s az itt és ott mutatkozó elégedetlenséget; gondoljanak a szerbekre, horvátokra, csehekre, rut-hénokra, gondoljanak a kapocsra, mely Bukarest és Berlin közt létezik, és gondolják meg, minő irtoztos szerencsétlenség özölnekk Erdélyre, ha oda az orosz invasio uszályában egy román hadsereg törne be, és gondoljanak a tátongó financia-lis örvényre; és mindezt megfontolva mondják meg: nem volna-e valóságos nemzeti öngyilkolás, ha nemzetünk mindent el nem követne, hogy a bécsi udvar visszaszerzési, s illetőleg compensationalis vágyai ily háboru ne provocalhassanak, s ily célok végett, ily viszonyok között hazánkra orosz invasiót ne vonjanak?

En figyelmeztetem a nemzetet ezen veszélyre, és kimutattam a módot, melylyel e veszélynek elejét venni, s az utat, melyen az orosz isolálni lehet; s mert ezt tettem, éppen mert ezt tettem, önk orosz sympathiákkal gyanusítottak.

Aztán ne emlegessen az ember lunaticus Asylumot!

De valamint hajdan a konstantinápolyiak Mohamed szultán ostroma ellen a mentő szert az „a patre per filium“ dogmához és a kovászos kenyér-hez ragaszkodásban vélték felletni; ugy önk is minden veszély ellen azt hiszik biztos szernek, hogy (önk találó szavát használva) nemzetünk az „összement“, az „eskimo“ Austria hóna alá guggoljon köztűt kézzel. Önk erő helyett gyengeséggel szövetkeznek. Az a szegény „eskimo“ ugyan nem menti meg a magyart semmi veszélytől, hanem azt igenis megteszi, hogy elvezeti a veszélybe, melybe őt is, minket is eltemet.

En nem vádoló önkét orosz sympathiákkal; hanem vádoló nyíltan a nemzet, Európa s a történelem előtt azzal: hogy az oroszotli félelemből elfogadott közönségi transactio politikájával, hazánk áldozatul készítették az oroszoknak; vádoló azzal: hogy ugy tesznek, mint ama kis madár, mely a krokodilustól félelmében, éppen annak tor-kába repül. Most már csak megértik önk remélem, mit jelent ez a mese. Eddig ugy látszik, ezt sem értették meg.

Igazán restellem, hogy ily elementaris magyarázatokba kellett bocsátkoznom. Ha váci leveletem közölte volna a „P. Napló“, minden gyanusításai mellett is hallgattam volna, de azt nem tűrhetem szó nélkül, hogy önk a vita tárgyát képező levél közlését (igen nyomorult mentegetéssel) elmölvözve, té yferditések, ráfogások és gyanusítások által, az olvasó közönséget nézeteim és szándokaim iránt tévedésbe vezessék.

Még el kellene osztanom némely fallaciákat. Meg kellene magyaráznom azt a dunai confederatiót, melyről önk ugy látom semmit sem tudnak, mégis örökké nyakgattják; ki kellene mutatnom, minő lunaticus észficzamlás Németország egységi törekvésit pangermanismusnak nevezni, s a panslaviszmussal analógiába tenni, és meg kellene rostatnom a multak emlékeinek szintoly bárgyu, mint ingerlő felidézését; de nehogy visszaéljek a hely s türelemmel, ezekre s egyebekre másutt fogok tért keresni.

Az országgyűlés újra együtt van. Csodálkozom, hogy a „jelen körülmények között“ csak huszonnégy óráig is együtt lehetett a nélkül, hogy a ház figyelme a nemzetközi viszonyokra felhivatnék. Ezt még a francia „Corps legislatif“ sem tenné, nem is fogja tenni, pedig az ugyancsak nem parlament. Ugy látszik a pesti „parlament“ elégi a „megszaporított megyegyűlés“ szerepét. Hanem Isten őrizzen, hogy nemzetünk, akármely békés nyilatkozatokat, vagy akár mi „magas állásu“ szemé-lyiség böleségében való megnyugtást biztosítéknak vegyen. Csak institutiók adhatnak biztosítékot s a nemzet határozott magatartása. „Az országgyűlés sokat enyhített a helyzeten; ha el nem szalasztja az utolsó alkalmat, mely a „quota“ tárgyalá-

sánál kezében van. De a biztos állandó mentesség csak az 1848-ki alkotmány helyreállításában található fel. Mert csak ez képesíti nemzetünket érdekeinek megfelelő önálló politika követésére. Pedig egy rossz törvényen egy jó törvényvel segíteni lehet; de egy okatlan háború balkövetkezései maradandók lehetnek.

Kossuth Lajos.

Országgyűlési tudósítás.

A képviselőház ülése nov. 4-én.

Napirenden van: a miniszterium által Heves megye irányában követett eljárásnak vitatása. Pulszky Ferenc helyesli a kormány eljárását. Szólok most sem akarja a megyét a politikai discussio jogától elzárni, de azt hiszi, hogy azok most már tulnyomólag az adminisztráció térré vannak utalva. A kik a kormány eljárásában — ugymond — a bécsi hatalomba való avatkozást látnak, azokhoz hasonlítanak, kiknek elve: Vesszen el az ország, csak maradjon meg a paragraphus. A bureaucraták Bach idejében ez elvet követték. A kormány nem arra van hivatva, hogy csak a törvény betűjét teljesítse, hanem azon magasabb feladata is van, hogy az ország haladásának élére álljon, annak vezére legyen. De hol van az a törvény, — mondja odább — mely Hevesmegyét feljogosítja a kormány rendeleteinek felrétételére. Azt mondják, ha nincs törvény, van gyakorlat; ámde a gyakorlat is a kormány mellett bizonyít. A megyék, ha aggodalmok volt, féltek, de úgy soha sem irtak fel, hogy ezt vagy azt a rendeletet semmiképp teljesíteni nem fogják, hanem kifejezték aggodalmaikat. Ellenvetik azt is, hogy a kormány eljárása nem volt esélyes, sőt nagyon is az, mert a kormány igen jól tudja, mily nevet hagyott hátra Dobzse László, ki alatt minden megye kedve szerint cselekedhetett, s hogy őrzi meg a nép igazságos Mátyás emlékét, ki pedig gyakran uriasan bánt el a törvényekkel, de minden tette a nép jóllétének emelésére volt irányozva. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Ghyczy Kálmán beszéde elején Perczelnek válaszol, s azon kérdésére, ha elvállalná e a baloldal a jelenlegi miniszterium bukásával a tárczát, igencsak tehetne. Erre felelve, részletesen fejtegeti az ellenzék hivatását. Szólok ezután áttér a dolgot lényegére s támogatja Tisza Kálmán indítványát. Végül megjegyzi, hogy ha a jobboldal a megyét annak idején olyan elv szerint kívánja rendezni, hogy „a szerencsén kötelességét teljesítette, tehát a szerencsén mehet.” (Élénk ellenmondás a jobb oldalon.) akkor az az érdeme lesz, hogy a megyékből kormányhivatalnokok testületét csinálja. (Élénk helyeslés a baloldalon.)

Somssich Pál bevezetésül elmondván, hogy a ház úgy járt a hevesi kérdéssel, mint nem egy háborúval Európa, melyet minden áron localisálni akartak; de mégis nagyobb dimenziót vett, felel Ghyczynek s azt mondja, hogy a megyék kérdése nem a szerencséről vett példa szerint lesz elintéztve, hanem úgy, hogy ezutánra is erős védbástyái legyenek a megyék az országban; de valamint elene volna annak, ha a megyék municipális hatóságát egészen megsemmisíteni akarnák, úgy ellene van mindazoknak, kik a helyhatósági életet a tulajdonig kívánják kiterjeszteni. Kinyilatkoztatván, hogy a gyakorlati téren nincs károsabb a túlzásnak, példákat hoz fel rá. Hosszas s a jobboldal folytonos éljenci közt kísért beszédében, — melyet mihelyt terünk engedi, egész terjedelmében közölni fogunk — a kormány eljárását pártolja s szónoklatát így végzi be:

Egyébként, t. ház! ezen hosszabbra terjedő vitának megvan, úgy hiszem, a maga érdeme, meglesz a maga haszna. (Halljuk!) Meglesz a maga haszna felfelé és meglesz hasznú lefelé is; meglesz a házra és házon kívülre is, nevezetesen pedig a megyékre nézve. (Ugy van!) A kormány azon meggyőződést szerezhet magának, hogy a megyei rendezés kérdéseivel késnie nem szabad. (Zajos helyeslés.) Az összes haza polgárai annak szükségét belátták, mikép egy felelős és népképviselői rendszeren alapult kormány csak felelős és a képviselői elven alapult testületekkel lehet összhangzásban. (Élénk helyeslés.)

Irányadó lesz tehát e vita arra is, hogy a municipális hatóságok, melyeket én alkotmányunk gyöngyének tartok, csak úgy tarthatók fenn jövőre, ha ezen fölével: a népképviselői és felelősség elvével kiegyeztetnek. (Helyeslés.)

Nem lehet tehát, uraim, hogy felelős kormányzatban a legkisebb hatalom feleletmentes legyen.

Alkalmas tanúságot szolgáltat e vita a megyei bizottságoknak meg arra nézve is, hogy addig, míg ezen küzdelem is küszöbön álló kérdés törvény által eldöntve nem lesz — mérséklettel és ne a dolgokat élére állítva gyakorolják hatóságukat, és képviselők ezen küzdelem is csak ideiglenes és kivételes helyzetekben a megye valóságos érdekeit. (Zajos helyeslés.) Rendezzük tehát mielőbb a megyéket! Hozzuk összhangzásba a képviselői és felelős kormány rendszerével, hogy legyenek ismét azok, mik voltak: az alkotmányosság védbástyái. (Zajos helyeslés.) Ez legfőbb kívánságom! (Élénk artós éljenzés. Felkiáltások: Szavazzunk!)

Csernátóny Lajos képv. a ház azon nyugtalanúsága közt kezdi beszédét, mely a figyelemmel végig hallgatott nagyobb beszédekre mindig következni szokott. A nagynehezen helyreállított csendet azonban ismét megzavarta az a zaj, melyet a szónok egyes állításai okoztak. Így, midőn azt mondta, hogy a szónokok azért térnek el annyira a tárgytól, mert a többség rosszul érzi magát, ha a heves megyei esetről van szó, — a ház zajos tiltakozása félbeszakította a gyenge hangú szónokot; fokozódott a zaj, midőn szóló a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr multkori beszédét ezzel a népdallal kritizálta:

Betakar, kitakar,

Azt sem tudja mit akar.

Az elnök ismételve türelmele kéri a házat; a szónok maga a közbeszólások és felkiáltásokra adott válaszokkal szakítja félbe beszéde fonalát, s midőn végre oly tárgyra tér, mely a napirenddel összefüggésben nincs, t. i. a Kolozsvárt történt választásra, s több felkiáltás „A dologra!” terésre szólítja; Csernátóny képviselő biztosítja a házat, hogy őt nem fogja phlegmájából kivenni, és hogy addig fogja ismételni a mondat elejét, míg a ház fog kifáradni. Ismétli is ötször a ház zajos nevetése közt, s midőn azután sem tudja a ház figyelmét beszédére vonni, panaszkodván, hogy első beszéde iránt a többség elnéző türelmellel nem volt, a többi mondandókról lemond.

Az egész jelenet szakadatlanul zavart volt.

Zsarnay Imre képviselő szintén nagy nyugtalanúság közt Tisza képviselő indítványa ellen.

Csikó Sándor képviselő félig üres ház előtt s folytonos zajongás közt Almásy Sándor képviselő indítványa mellett szól.

Mire az ülés 2 órakor eloszlik s a vita folytatása holnapra tűzetik ki.

B. Eötvös József beszéde

(A képviselőház október 31-én tartott ülésében.)

Kimondtam tegnap és meggyőződéseim ma, és az fog maradni mindig, hogy fontosabb tárgy, mint az, mely előttünk fekszik, alig kerülhet a t. ház tárgyalása alá; nem azért mert ez a miniszterialis kérdés, hanem azért, mert ezen specialis kérdés, mely itt előttünk fekszik, alkalmas szolgáltat arra, hogy a ház nézeteit mondja ki azon viszonyra nézve, mely a kormány felelősségének elve és a megyei rendszer között létezik. És éppen azért tehát én ezen kérdést nem tekintem pártkérdésnek. Köztünk nem lehet senki, ki azt ne tartaná főrdéknek, hogy e viszonyokra nézve addig is, míg erről a törvény szabatosán határozni fog, felvilágosítsuk egymást és tisztába jöjjünk. Nincs közöttünk senki, a ki megyei intézményünket ócskít egyik legbecesebb hagyományának ne tekintené és ki azt ne akarná fentartani a jövőre nézve is. (Zajos helyeslés a középben.) Egy rész tán lelkesebben nyilatkozott ez instittúció mellett. A kormány, úgy hiszem, saját nézeteit bebizonyította, azáltal, hogy első kötelességének ismerte: a megyéket helyreállítani. És az, mit a kormány a megyék nagy többségénél tapasztalt, nem adott semmi okot arra, hogy a kormány ebbeni nézeteit megváltoztassa; fenn akarjuk tehát tartani mindannyian a megyei intézményt; a különbség közöttünk csak abban fekszik, vajon ezen célzt akkor ériük-e el biztosabban, ha a megyéknek oly hatáskört követelünk, minőt Hevesmegye magának követel; vagy azáltal, ha ezen intézményünket összes alkotmányunkkal összhangzásba hozzuk. (Helyeslés a középben.)

Az 1848. t. cz. világosan kimondja, hogy a megyei bizottságok gyakorolni fogják mindazon hatóságot, mely törvény s alkotmány szerint a megyei közgyűléseket megilletti.

Mi törvény és mi alkotmány szerint?

Az 1848-iki törvényhozás kétségtől nem érthetett ezalatt más törvényt és más alkotmányt, mint melyet 1848-ban megalapított.

A törvény világos szavai tehát a megyei bizottságoknak csak azon jogokat biztosítják, melyek nem csak a régi magyar alkotmánnyal, hanem, melyek a 48-iki törvényekkel is megegyeznek. (Helyeslés a középben.)

Hogy pedig, t. ház, ez azon felfogás, melyet nem csak az akkori törvényhozók, hanem melyet a magyar nemzet minden kivétel nélkül elfogadott, ezt bizonyítom én abból, hogy amár kérdésen kívül senki önközt nem fogja kétségbe vonni, hogy a megyei közgyűlések egyik legfontosabb jogai közé tartozott az utasítás-adási jog és a megyének ezen joga inkább képezte alkotmányunk garantiját, mint bármely más (Helyeslés) és hogy dacára annak, hogy ezen jog egy betűvel sincs eltörölve a 48-iki törvényekben — mégis, mivel ezen jog az 1848-iki törvény 3-dik cikkelyével össze nem fér, az az egész Magyarország által megszüntetett tekintetű. (Zajos helyeslés a középben.)

Ha tehát arról van szó, vajon a megyei közgyűlésnek valamely joga és hatásköre olyan-e, mely az 1848-iki XVI. t. cikknek általam idézett szavai alatt értetik, nem elég bebizonyítani, hogy a megyék, vagy legalább egyes megyék ezen jogot 1848 előtt gyakorolták; hanem be kell bizonyítani, hogy ezen a megye által követelt jog az 1848-iki törvényekkel összeütkezésben nem áll. (Helyeslés

a középben), hogy jelesen, — hogy csak a jelen esetről beszéljünk — azon jog, melyet Hevesmegye magának követelt, nem áll ellentétben az 1848. V. t. cikkel, mely a miniszteri felelősséget tárgyalja. (Élénk helyeslés a középben.)

Az egész kérdés itt fekszik; és azért méltóztassanak megbecsülni, ha ebbe mélyebben bocsátkozom. (Halljuk!)

Én elismerem, hogy ha egyedül a törvények betűjét vesszük fel, akkor a megyei autonomiának oly tág értelme volna, mely a miniszterialis felelősséggel úgy, mint az 1848-iki törvények értelmezik, össze nem férne. Mert miután az 1848-iki törvény a kormány mulasztásaiért csak annyiban teszi felelőssé, a mennyiben ezek a törvény által rendelkezésre bízott eszközökkel elháríthatók valának, világos, hogy ott, hol a kormánynak eszköz nincs kezében arra, hogy végrehajtsa rendeleteit, ott minden kétségen kívül felelősségre nem is vonhatók. (Helyeslés a jobboldalon; ellenmondás a baloldalon.)

Ha a dolgot csak logica-szempontból vesszük, akkor Hevesmegye követelése az így értelmezett 1848-iki felelősségi törvénnyel ellentétben összefér, s én megengedem még azt is, hogy azáltal, hogy a felelősség, habár csak így értelemben is, — törvényeinkbe felvett, valóságos constitutionális haladást tettünk. Mert minden igazságos elvnek felállítás a kimondása a törvényben valóságos haladás, még azon esetben is, ha annak semmi practicus következménye nem volna. De vajon kérem: a 48-iki törvényhozásnak az volt-e szándéka, midőn a felelősségi törvényt felállította, hogy e törvénynek gyakorlati következménye ne legyen? (Zajos tetszés.)

Igy, a mint a törvény áll, a kör, melyre a miniszternek felelőssége terjed, azon arányban válik szűkebbé és tágabbá, a melyben a megyék hatásköre szűkebbre vagy tágabbra szoríttatik. És ha a megyéknek jogát úgy értelmezzük, mint azt Hevesmegye értelmezi, azaz úgy, mint még 1847-ben a megyéknek igen nagy többsége által sem értelmezett: úgy azon pillanatban megfosztanók a felelősséget minden gyakorlati eredménytől. (Zajos helyeslés jobbról; ellenmondás balról.) Ha ezt tesszük, akkor a jelen kormány nagyobb személyzetrel fog bírni, alkotmányosabb és újabb hangzású czime lesz; de a mi a felelősséget illeti, ott leszünk, a hol voltunk 1847-ben. (Zajos helyeslés jobbról, ellenzés balról.)

És én azt hiszem, hogy tiszt. barátomnak, a belügyminiszternek, semmivel több joga nem lesz; felelősségére hivatkozva, a végrehajtásra semmivel több befolyást nem gyakorolhat, mint az egykori tárnokmester; tisztelt barátom a belügyminiszter valóságos tárnokmesterré válik. (Helyes! derültség a jobbon, nyugtalanúság a balon.) Már pedig tisztelt ház! hogy ez nem volt az 1848-iki törvényhozás szándéka, azt nem csak nem hiszem, hanem tudom is. Mert tudom azt, hogy az 1848-iki törvényhozás, midőn miniszteri felelősség elvének megállapítását a legnagyobb alkotmányos vívmánynak tekintette, a felelősséget nem kereste abban, hogy a miniszterek bizonyos rendkívüli esetben, ha flagrans törvénysértéseket követnek el, a bíró elébe állíttassanak; hanem kereste abban, hogy a felelősség által a kormányzás irányára befolyást gyakoroljon, azaz valóságos parlamentarizmus kormányt hozzon be. (Zajos helyeslés a középben.)

Már pedig parlamentarizmus kormány a megyehatóságnak oly interpraetatioja mellett, minőt Hevesmegye követel, lehetetlen. — (Élénk helyeslés jobbról, ellenzés balról.)

Bíróvá teszem e kérdésben a tisztelt házat; — e kérdés egyike azoknak, melyek 1848 óta egész Európa és Amerika államférfiainak és tudósainak gondolkozási tárgyát képezi, és nem fognak találni egyet is, ki — ha a megyék szabadságának oly értelmezést adunk — parlamentarizmus kormányunkat másnak tartaná, mint egy szép frásznak, melynek semmi alapja sincs. (Ugy van! jobbról; ellenzés balról!)

Hogy pedig az 1848-iki törvényhozásnak e kérdésben ez volt nézete, azt felfogásom szerint bizonyítja először azon helyzet, melyben az 1848-iki törvényhozás volt, és azon cél, melyet magának kitűzött.

Az 1848-iki törvényhozás mindenekelőtt egy tisztán rendi alkotmányt, egy tisztán a nemesi privilegiumokra alapított szabadságot akart megváltoztatni parlamentarizmus alkotmánnyá, és olyanná átalakítani, mely a népképviselői alapján fekszik; (helyeslés a jobbon) föltehet-e valaki, hogy a 48-iki törvényhozás ezen célzt tűzte ki magának, a megyének, azaz: oly institutióknak, mely bármit tegyünk, mindig aristocraticusabb fog maradni, mint a törvényhozás (élénk ellenmondás a balon. Ugy van! Igaz! a középben), — ha nem is fog maradni, — de a mely legalább akkor tisztán aristocraticus institutio volt, mert azokból alakult, kik a megyékben eljogosítva voltak, — mondom: föltehető-e, ha a törvényhozás ugyanakkor, a mikor a népképviselőt, a mikor az általános szabadságot tűzte ki magának célul: a megyének, az akkor majdnem kizárólag a nemességből alakult megyének, oly jogokat akart volna fentartani, a melyek által a népképviselőt alapuló törvényhozás határozatai legalább annyiban, a mennyiben a kormány irányát alapítanák meg, tökéletesen megsemmisítenének. Élénk nyugtalanúság a balon; hosszas zajos helyeslés a középben.)

Bizonyítja ezt a 16. t. cz. szöveg, mely mindjárt a 16. t. cz. kezdeténél így szól: „A megyei szervezetnek, Magyarhon és kapcsolt részei alkotmánya védbástyáinak a közszabadsággal összhangzatba hozatala, egyszersmind a közigazgatásnak időközben is minden megakadástól megóvása tekintetéből rendeltek: a miniszterium a megyei szervezetnek népképviselői alapján rendezéséről a legközelebbi országgyűlésnek törvényjavaslatot fog előterjeszteni.” (Nyugtalanúság a balon.)

Bocsássák meg, ha én a törvény szövegét felolvasom; tesszem azért, mert okoskodásomat arra akarom alapítani. (Helyes! a középben.) Az idézett pontokból világos, hogy az 1848-iki törvényhozás, fenntartva a megyéket előbbi hatáskörükben, átlátta azon ellentétet, melyben a megyei szervezet az általános szabadsághoz áll, és éppen azért meghagyta a miniszteriumnak, hogy a jövő törvényhozás elébe oly törvényjavaslatot terjesszen, mely által ezen ellentét megszüntetessék (Egy hang: Ohó! Halljuk! a középben); de vajlon, a t. ház ha az akkori törvényhozás ily ellentéteket csak a lehetőségek közé is számított volna, minők a megyei rendszer és miniszterialis felelősség között ki kerülhetetlenek lennének, nem említette volna-e ezen törvény azon ellentétet is, melyben a megyei rendszer a parlamentarizmus kormányval áll, ha, mondom, csak feltehető volna: hogy a parlamentarizmus kormány behozatván, valaki a megyei rendszernek oly magyarázatot adhatna, mely által az a felelősség elvével ellenkezésbe jön? (Élénk helyeslés a középben.)

Vége bizonyítja ezt a 48-iki gyakorlat, mert hisz nem oly távol fekszik mögöttünk azon időszak és tudjuk mindnyájan, hogy a megyék által 1848-ban soha ily hatáskört, minőt Hevesmegye magának követel — nem követeltetett; soha eset nem fordult elő, hogy a megye ily tökéletes függetlenséget a centralis kormánytól, hogy azon jogot követelte volna magának a központi kormány ellenében, hogy rendeleteinek végrehajtását egyszerűen megtagadja. Én tehát mindezekből úgy vagyok meggyőződve, hogy azon jog, melyet Hevesvármegye magának követel, nem tartozik azok közé, melyeket a 16. törvényozik a megyei bizottságoknak fentartott, — és így meg vagyok győződve arról is, hogy a kormány, midőn a megyét saját körébe visszautasította, ezáltal nem csak nem sértette a törvényt, de kötelességét teljesítette. (Élénk helyeslés a középben, mozgás a baloldalon.)

Tisztelt barátom Nyáry Pál figyelmessé tett beszédében arra, hogy a 48-iki törvények a megyei alkotmányunk védbástyájának nevezik. És kétségtelen, hogy azok nem azért neveztek az alkotmány védbástyáinak, hogy azon jogokat elvegyék a megyétől, melyek által a megye az alkotmányunk védbástyája volt. Tökéletesen osztozom e nézetben; én azonban részemről azon befolyásról, melyet a megyék alkotmányunk fentartására gyakoroltak, más nézetben vagyok, mint sokan. (Mozgás balról. Halljuk! Halljuk! jobbról.)

Sokan azt vélik, hogy alkotmányunknak 1848 előtt ez volt egyetlen vagy legalább legfőbb és leghatalmasabb garantija. — Én ezt nem hiszem; nem hiszem pedig azért, mert az én meggyőződéseim szerint az alkotmányunk valóságos garantija 48 előtt, mint utóbb a törvényhozásban keresendő. (Helyeslés a középben.)

Az alkotmány valóságos garantiját nem a megye, mely a sérelmeket feljegyezte, hanem az országgyűlés képezte, mely ezen sérelmeket orvosolta. (Helyeslés a középben.) És én meg vagyok győződve, hogy ha 1848 előtt a megyék alkotmányunk fentartására csakugyan nagyobb befolyást gyakoroltak, mint most gyakorolhatnak, annak oka éppen azon állásban fekszik, melyet a magyar országgyűlés irányában elfoglaltak.

Éppen abban, hogy a törvényhozás nem népképviselői alapján alakult, hanem egyes megyék követeiből állott; és éppen azért meg vagyok győződve arról is, hogy ha csak a népképviselői elvét feladni nem akarjuk, ha csak vissza nem akarunk menni régi rendszerünkre: a megyét oly alkotmányos garantíává tenni, a minő az hajdan volt, nem is áll hatalmunkban. (Helyeslés a jobboldalon, ellenzés a balon.)

De megengedem, hogy a megyék alkotmányunk fentartására többet tettek, mint az országgyűlésen kívül hazánkban bármely más institutioja. Megengedem, sőt meg vagyok győződve arról, hogy miután feladatunk nem az lehet, hogy a constitutionalizmus garantijait kevesbítsük, hanem az, hogy azokat szaporítsuk: egyik főkötelességünk elkövetni mindent, hogy a megyék állásának azon részei megmaradjanak, melyek által azok az alkotmány garantijává váltak.

De én kérem, vajlon a megyének ily hatásköre, minőt Hevesvármegye magának követel, garantija-e az alkotmánynak! (Zaj a baloldalon, helyeslés a jobboldalon); garantija-e azon alkotmánynak, melyet 1848-ban átalakítottunk, mely a népképviselői alapján fekszik, és melynek főgarantija a kormány teljes felelőssége? (Zajos helyeslés a középben.)

Én részemről erről nem tudok meggyőződni, mert nem látom át, a megyéknek adott ily hatáskör miben és miáltal erősíthetné 1848-iki alkotmányunkat.

